

Psykologian työpajat

25.10.2023 sekä 17.1.2024

Susanna Nyblin, Alppilan lukio
Anu-Elina Väkeväinen, Etu-Töölön lukio

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushanke 2023–2025

Psykologian 1. työpaja

Kielitietoisuus

Aalto-yliopisto, Tietotekniikantalo T5, Otaniemi

Susanna Nyblin, Alppilan lukio

Anu-Elina Väkeväinen, Etu-Töölön lukio

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushanke 2023–2025

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushanke

Pedagoginen kehittäminen

Tavoitteet

- Oppiaineiden opetuksen ja materiaalien kehittäminen
- teemoina mm. kielitietoisuus, arviointi ja hyvinvointi opetuksessa

Kielitietoisuus

Yhteiselle kartalle:

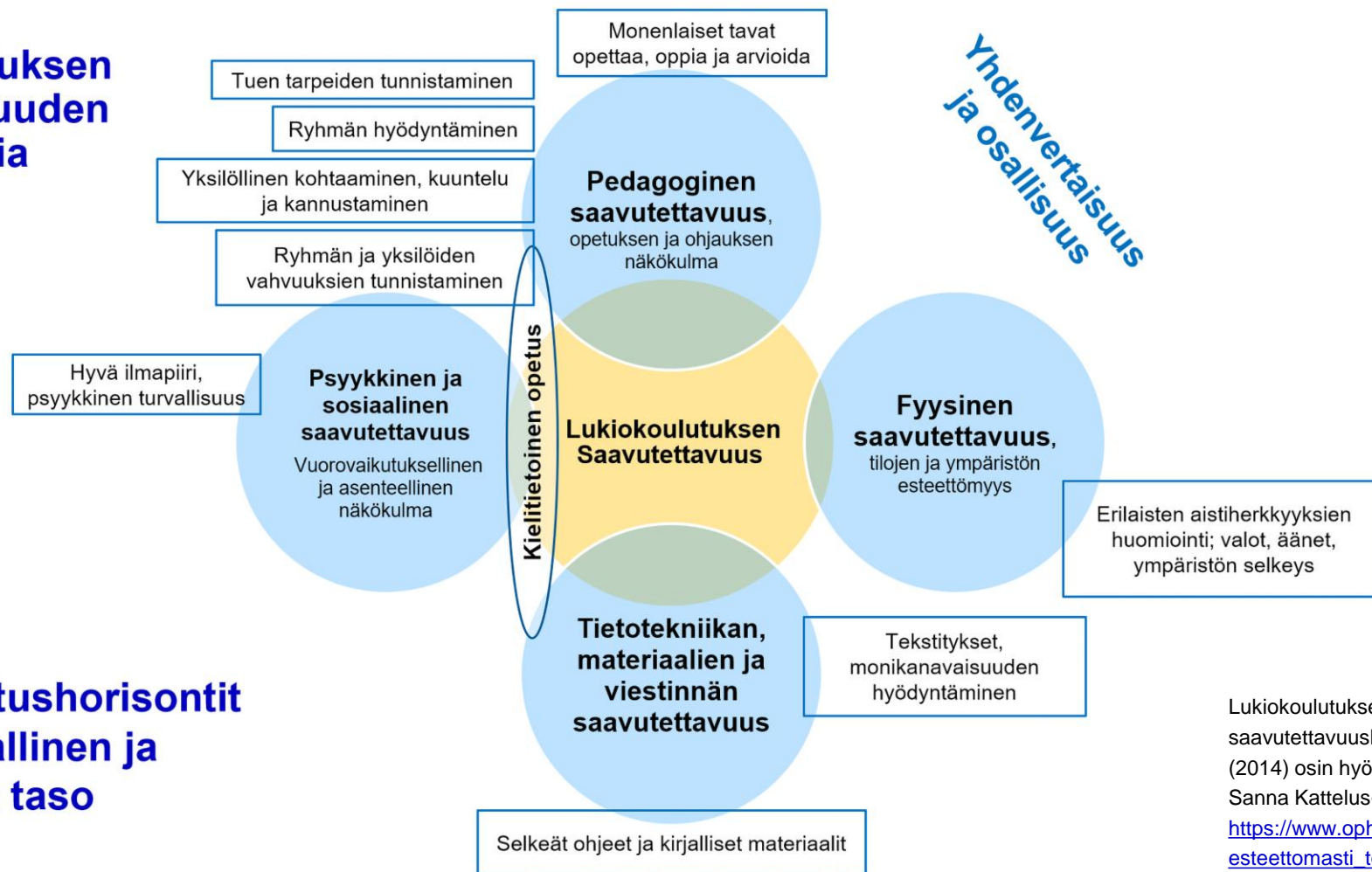
Mistä puhumme, kun puhumme kielitietoisuudesta
psykologian opetuksessa?

Missä tilanteessa olemme? (A4:lla janalle oma rasti)

- Miten ajankohtainen kielitietoisuus on omassa opetuksessasi? - “Ei ollenkaan” - “Todellakin on”.
- Kuinka paljon koet haasteellisuutta psykologian käsitteiden opettamisessa? - “En ollenkaan” - “Todella paljon”
- Kuinka tietoinen olet tavastasi perehdyttää opiskelijat psykologian kieleen ja käsitteistöön? “En ollenkaan” - “Todella tietoinen”

Kielitietoinen opetus kohdistuu moneen saavutettavuuden ulottuvuuteen

Lukiokoulutuksen saavutettavuuden ulottuvuuksia

Nuoren odotushorisontit Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen taso

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushankkeessa OPH:n materiaalia (2014) osin hyödyntäen ja mukailien toimittanut Sanna Kattelus-Mäkisalo: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esteettomasti_toisen_asteen_opintoihin.pdf

Millä tavoin "psykologian opettaja on kielen opettaja"?

Kolme oppimisen ulottuvuutta

The diagram features three speech bubbles on the left side of a black background. The top bubble is light purple and contains the text 'Lapsella kaikki kolme symbioottisessa suhteessa.' The middle bubble is light pink and contains 'Kouluopetuksessa eriytyminen.' The bottom bubble is light purple and contains 'Kielitietoisessa opetuksessa lähentyvät toisiaan.' To the right of these bubbles is a numbered list of three items. The first item is '1. *Kielen* oppiminen: kieli oppimisen kohteena'. The second item is '2. *Kielellä* oppiminen: kieli oppimisen välineenä'. The third item is '3. *Kielestä* oppiminen: kielen systeemi oppimisen kohteena'. At the bottom right of the diagram area, the text 'Halliday 1975.' is written.

1. *Kielen* oppiminen: kieli oppimisen kohteena

2. *Kielellä* oppiminen: kieli oppimisen välineenä

3. *Kielestä* oppiminen: kielen systeemi oppimisen kohteena

Halliday 1975.

Lainattu Katriina Rapatin 29.8.2023 "Kielitietoisuus" luentodioista.

Kielitietoisuus on tärkeää
kaikille opiskelijoille
äidinkielestä tai
koulumenestyksestä
riippumatta

Kielen oppimisen ulottuvuudet psykologian opetuksessa

1. Kieli oppimisen kohteena: psykologinen kieli oppimisen kohteena
2. Kielellä oppiminen: psykologian käsite (esimerkki) oppimisen välineenä
3. Kielestä oppiminen = kielen systeemi oppimisen kohteena > psykologian käsitteellinen kieli oppimisen kohteena

Genreä on kaikki erilaiset tavat käyttää kieltä opetuksessa

Mitä kielellä tehdään kouluopetuksessa?

- kuvataan
- selostetaan
- ohjataan
- argumentoidaan
- kerrotaan tarinoita

sosiaalisia prosesseja,
oppimisprosesseja:

- kielen/oppiaineen/tieteen-
alan merkitykset ja
rakentuminen opitaan
vuorovaikutuksessa

erilaiset tekstit:
kuvaukset, selostukset
ohjeet, kertomukset
mielipidekirjoitukset

lopputuloksia
oppimisprosesseista

G

E

N

R

E

**genre eli tekstilaji
= toistuviin
tilanteisiin
muodostunut
omanlainen tapa
toimia kielellä,
tietynlainen tekstin
merkityskuvio,
yhteiseen toimintaan
osallistumista**

Lainattu Katriina Rapatin 29.8.2023
"Kielitietoisuus" luentodioista.

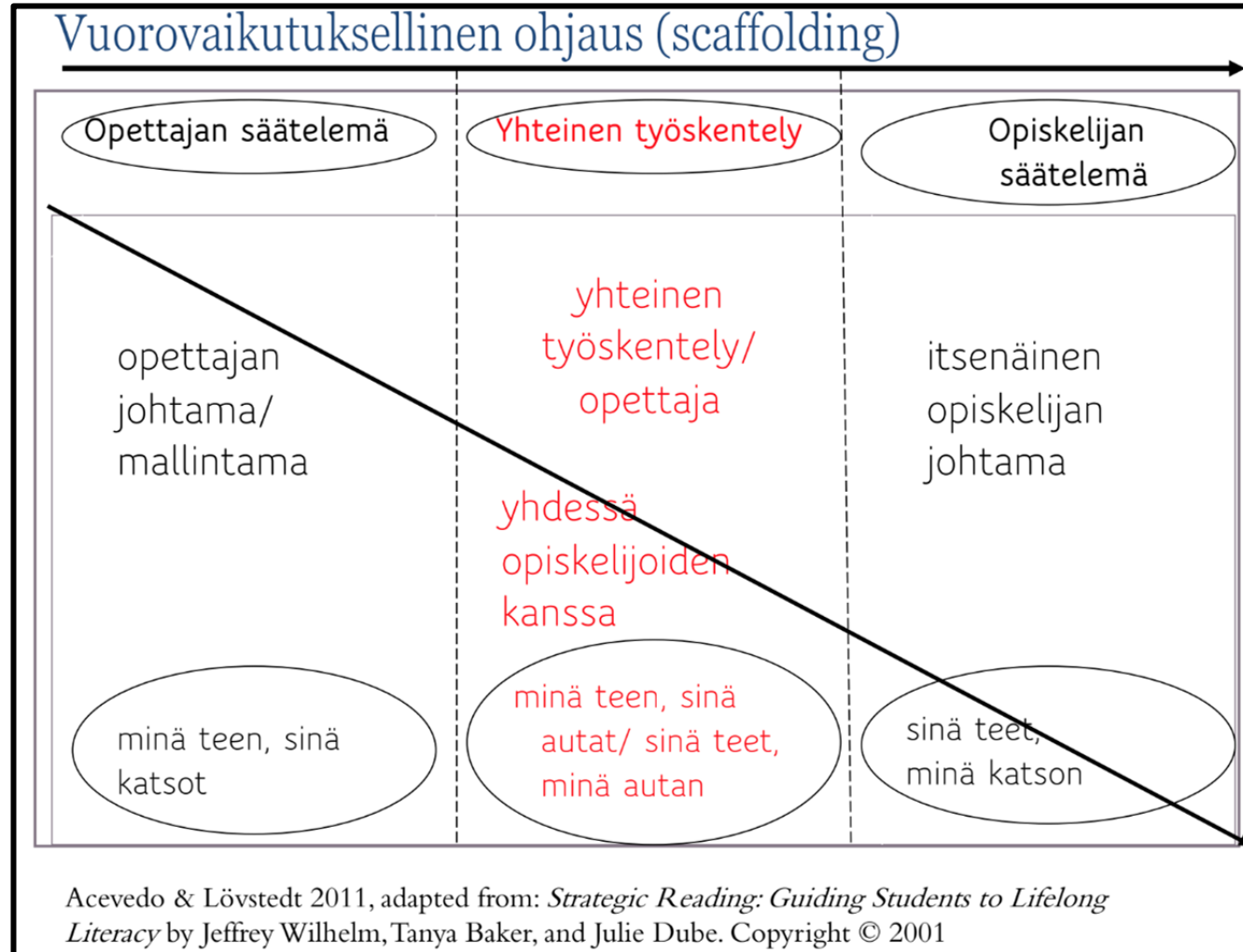
Genrepedagogiikka - arkikielestä tieteenalojen kieleen

Arkikielestä tieteenalojen kieleen	Opetus-oppimis- prosessin eteneminen	Genret
1. Look, it's making them move. Those didn't stick. 'Kato, se saa ne liikkuu. Noi ei tarttunu.'	Koe pienryhmissä. Ymmärrys asiasta omalla kielellä.	suullinen kuvaus
2. We found out the pins stuck on the magnet. 'Me saatiin selville, että nastat tarttuvat magneettiin.'	Suullinen raportointi.	suullinen selostus
3. Our experiment showed that magnets attract some metals. 'Kokeemme osoitti, että magneetti vetää puoleensa joitain metalleja.'	Kirjallinen tuotos. Opettaja antaa avain- sanat <i>attract</i> ja <i>repel</i>	kirjallinen selostus
4. Magnetic attraction occurs only between ferrous metals. 'Magneettista vetovoimaa ilmenee ainoastaan rautapitoisten metallien välillä.'	Oppikirja- /Tietokirja- tekstin ymmärtäminen.	luonnon- tieteellinen kuvaus

(Gibbons 2002.)

Lainattu Katriina
Rapatin 29.8.2023
"Kielitietoisuus"
luentodioista.

Pohtikaa: Miten scaffolding toteutuu psykologian opetuksessa?

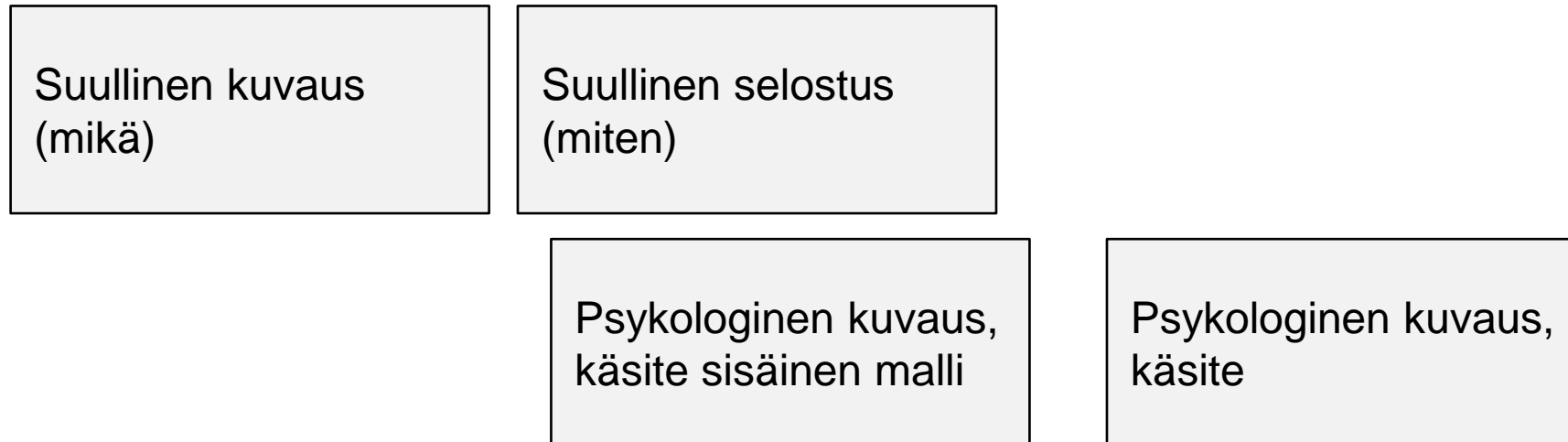
Lainattu Katriina Rapatin 29.8.2023
"Kielitietoisuus"
luentodioista.

Arkikielestä tieteenalan kieleen

Esimerkki 1 Kuva dalmatialaiskoirasta -> ärsykkeestä havaintoon

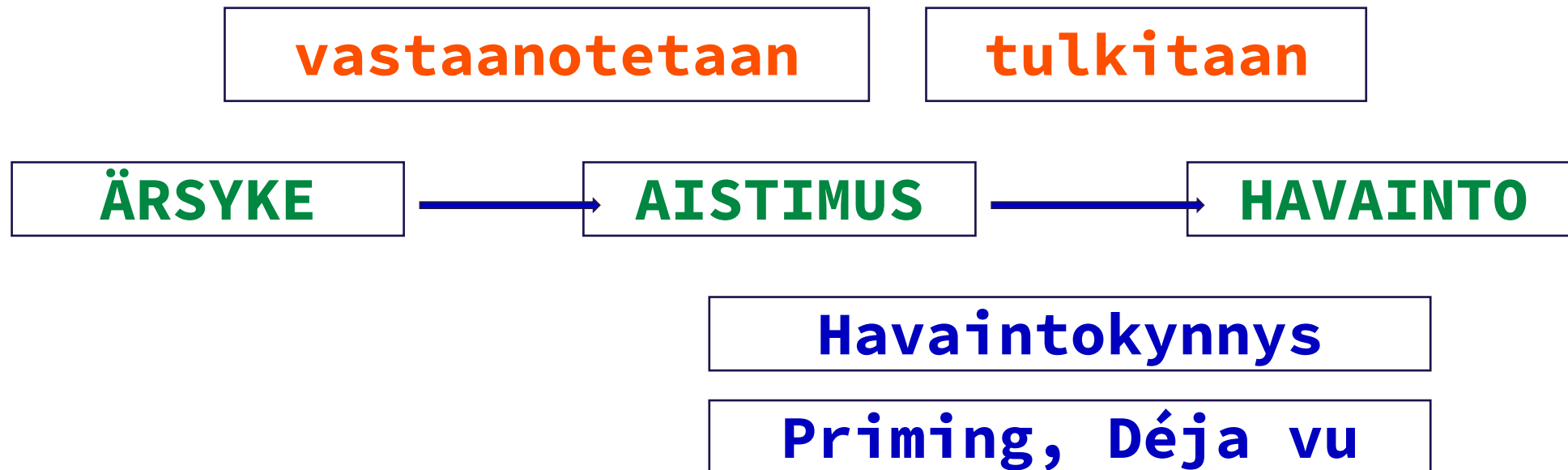
Esimerkki 2 vaihduntakuvio

Esimerkki 1 ja 2 Skeema- ja ärsykelähtöinen prosessointi

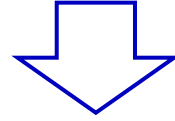

Havainnon syntyminen

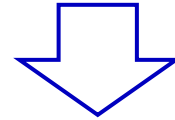
Selitä, miten tunnistusprosessi eteni vaiheittain

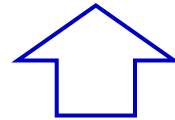
Skeema

**Skeemalähtöinen
prosessointi**

**HAVAINNON
MUODOSTUMINEN**

**Ärskyelähtöinen
prosessointi**

Ärsyke

Millaisia tekstilajeja psykologiassa on (Genreperheet)?

1. kertovat tekstit (aineistot kuten tapauskertomukset, tutkimusselosteet)
2. kuvaavat (tieto)tekstit (= tiedonvälitys selitysten avulla)
3. esim. ilmiön kuvaus (esim. ihminen pelästyy metsäpolulla pensaasta lennähtävää lintua)
 - ohjaavat tekstit esim. ohjeet, tehtävänannot
4. kantaa ottavat ja pohtivat tekstit
 - kriittinen kommentointi: Arvioi väitettä psykologisen tiedon avulla.
 - perusteltu kannanotto: Perustele väitteen paikkansapitävyys psykologisen tiedon avulla.
 - pohdiskelu: Pohdi psykologisen tiedon ja oheisen tutkimuksen näkökulmasta
 - vertailu: Tarkastele aihetta / ilmiötä kahden valitsemasi psykologisen teorian avulla / ainakin kahdesta näkökulmasta.

Psykologian yo-tehtävien käskysanoja 2023

Kuvaile

Selitä

Analysoi psykologisen tiedon valossa (esim. vähemmistöstressi)

Pohdi

Vertaa

Arvioi (väitettä)

Perustele väite

Määrittele

Kuvaa

Esittele (tutkimuksen tulokset)

Vinkkejä käskysanojen opettamiseen

Ideoikaa, miten voisi opettaa
tyypillisiä psykologian yo-tehtävien
käskysanoja

8. Nuorten hyvinvointi korona-aikana 30 p.

Nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmien raportoidaan kasvaneen COVID-19-pandemian aikana useissa maissa. Toisaalta tutkimuksissa näyttää nousevan esiin joukko nuoria, joiden hyvinvointi on pandemiasta huolimatta pysynyt samana tai jopa lisääntynyt. Pohdi, mitkä yksilöön ja nuoruusvaiheeseen liittyvät tekijät voivat vaikuttaa resilienssiin eli toimia hyvinvointia tukevana voimavarana ja vahvuutena.

9. Muistojen merkitys 30 p.

Elämänsä aikana ihminen kokee valtavan määrän erilaisia asioita ja tapahtumia, joista syntyy muistoja. Pohdi psykologisen tiedon varassa, mitä muistot merkitsevät ihmiselle.

Vinkkejä psykologian käsitteiden opettamiseen

Mitkä psykologian käsitteet ovat haasteellisia opiskelijoille?

Ideoikaa erilaisia keinoja, joilla niitä voisi opettaa.

Psykologian käsitteitä, opetusvinkkejä

- arkielämän ilmiöistä liikkeelle lähteminen, ilmiön nimeäminen, yhdessä harjoittelu
 - esimerkiksi skeema- ja ärsykelähtöinen prosessointi
- toiminnallinen oppiminen
 - Hermosolun rakenne:
 - piirtäminen, muovaileminen, näytelmä, opettaja antaa käsitteet, jotka osattava yhdistää hermosoluun (scaffolding), toiminnallinen oppiminen: hiukset
- käsitteiden etymologia ja yhteys englannin kieleen, esim.
 - plastisiteetti: muovautuvuus-sanan yhteys sanoihin plastic = muovi, plasticine = muovailuvaha
 - konformismi: con = yhdessä, forma = muotoutua, eli yhdessä muodostamme mielipiteen, johon yksilö mukautuu
 - rekonstruktivisuus: re = uudelleen, construct = rakentaa, muisti rakentaa havainnon uudelleen
 - skripti: englannin kielestä käsikirjoitus, meillä on käsikirjoitus siitä, miten toimimme tutun käsikirjoituksen mukaan, tietokonekielessä komentosarja
- samankaltaisten sanojen sisältöerojen tutkiminen
 - esim. minäkokemus, minäkäsitys, minätietoisuus

Kielen kehittyminen oppimisprosessin aikana

Opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus vaikutti siihen, miten oppilaat kirjoittivat: oppilaiden kirjoituksissa heijastuivat sanamuodot, joita he olivat käyttäneet keskustelussa opettajan kanssa tai joita opettaja oli käyttänyt muotoillessaan uudelleen oppilaiden puhetta. Monelle oppilaalle opettajan avustama suullinen raportointi on välttämätön edellytys kirjalliselle tiedonalan kielen kehittymiselle. (Gibbons 2006.)

Lainattu Katriina Rapatin 29.8.2023 "Kielitietoisuus" luentodioista.

Kielitietoisen opettajan huoneentaulu

- Pidä opetuksen rakenne selkeänä ja helposti ennustettavana.
- Kirjoita näkyviin tunnin keskeiset käsitteet.
- Avaa ja selitä keskeiset käsitteet (suullisesti, kuvin, näyttämällä).
- Anna tehtävä, jossa opiskelijat joutuvat käyttämään tai selittämään käsitteitä itse.
- Anna ohjeet monikanavaisesti, mutta aina myös kirjoitettuina, selkeästi ja johdonmukaisesti samaan paikkaan.
- Opetta opiskelijat lukemaan oman oppiaineesi materiaalia (tekstikappaleita, sähköisiä alustoja, jne.)
- Mallinna oppiaineesi tekstintuottamiskäytänteet (kielenkäyttötavat, tekstien rakenteet, käskyverbien vaatimukset, jne.)
- Pilko tehtävänantoja. Yksinkertaista / selkokielistä ohjeita.
- Muista havainnollistaminen, toisto ja kertaaminen.
- Mieti, onnistuisiko scaffolding: opettaja näyttää, tehdään yhdessä, opiskelija tuottaa itse.

Käsitteiden opettaminen

Ilona Kuukka:

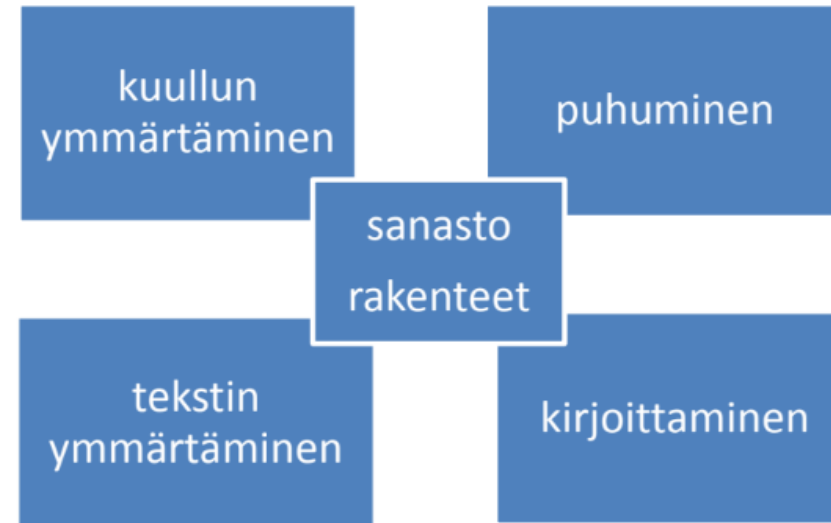
- Käsitekuvio auttaa hahmottamaan kokonaisuutta. Keskeiset käsitteet tulevat tutuiksi.
- Keskeisen käsitteistön tunteminen auttaa opiskelijaa orientoitumaan aiheeseen ja aktivoi muistia. Sanastoon sisällytetään vain avainsanat.
 - a. Sanastoon haetaan selitykset itsenäisesti. Monikielinen opiskelija käyttää apuna vahvinta kieltään.
 - b. Opiskelija korjaa sanastoaan opetuksen aikana. Tästä on syytä keskustella aluksi. Monia sanoja käytetään arkikielessä toisin, esim. muisti, aggressio ja wikipediasta kopioidut määritelmät voivat olla erilaisia kuin opettajan ja oppimateriaalin.

Mitä ajatuksia
Ilona Kuukan
ohjeet
herättävät?

Mitä kaikkia
keinoja olet itse
käyttänyt
käsitteiden
opettamisessa?

Miten nämä kielen osa-alueet näkyvät opiskelijoissasi?

- Kielitaidon osa-alueet opitaan usein eri tahtiin

- Oppimisen haasteena ero
 - arkikielen hallinnan
 - kompleksisemmän kielen hallinnan välillä

Vuorovaikutuksellisen ohjauksen edut

Psykologian 2. työpaja

Vuorovaikutus ja hyvinvointi

Helsingin yliopiston lääketieteellinen tiedekunta,
Psykologian osasto, Haartmaninkatu 8

Susanna Nyblin, Alppilan lukio
Anu-Elina Väkeväinen, Etu-Töölön lukio

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushanke 2023–2025

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushanke

Lukiokoulutuksen laatustrategian kehittäminen

LAATUJÄRJESTELMÄ JA
TIEDOLLA JOHTAMINEN

PEDAGOGINEN
KEHITTÄMINEN

HYVINVOINNIN JA
OPISELUKYVYN
EDISTÄMINEN

Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuushanke

Pedagoginen kehittäminen

Tavoitteet

- Oppiaineiden opetuksen ja materiaalien kehittäminen
- teemoina mm. kielitietoisuus, arviointi ja hyvinvointi opetuksessa

Yksilöllisen opiskeluhuollon painopisteet

Turvallinen oppimisympäristö

Yksinäisyyden tavoitteellinen ehkäiseminen

Yhteisöllisyyden ja myötätuntoisen vuorovaikutuksen vahvistaminen

Toisen asteen painotukset

- Opiskelukyvyn ja tulevaisuuden työkyvyn vahvistaminen
- Opiskelijoiden hyvinvointi- ja vuorovaikutusosaaminen
 - Yhteistyö huoltajien kanssa

Kuvalähde: Helsingin kaupunki

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan hyte-tavoitteet 2023

SITOVA 1: Parannetaan mielen hyvinvoinnin varhaista tukea lasten ja nuorten arjessa

Lukiokoulutus

Yhteisöllisyyttä rakennetaan lukioissa määrätietoisesti. Itsensä tärkeäksi osaksi kouluyhteisöä kokevien opiskelijoiden osuus on laskenut pitkään. Tavoitteena on, että lasku pysähtyy ja osuus pysyy vähintään 2021 Kouluterveyskyselyn tasolla (45,5 %). Tavoitteen saavuttamiseksi jokaisessa lukiossa toteutetaan monialaista verkostoyhteistyötä arjen toiminnassa. Esimerkiksi hyvinvointikahviloissa kohdataan opiskelijoita matalalla kynnyksellä sekä **vahvistetaan opiskelijoiden vuorovaikutusta ja vähennetään yksinäisyyttä.**

Kouluterveyskyselyn tulos 2023

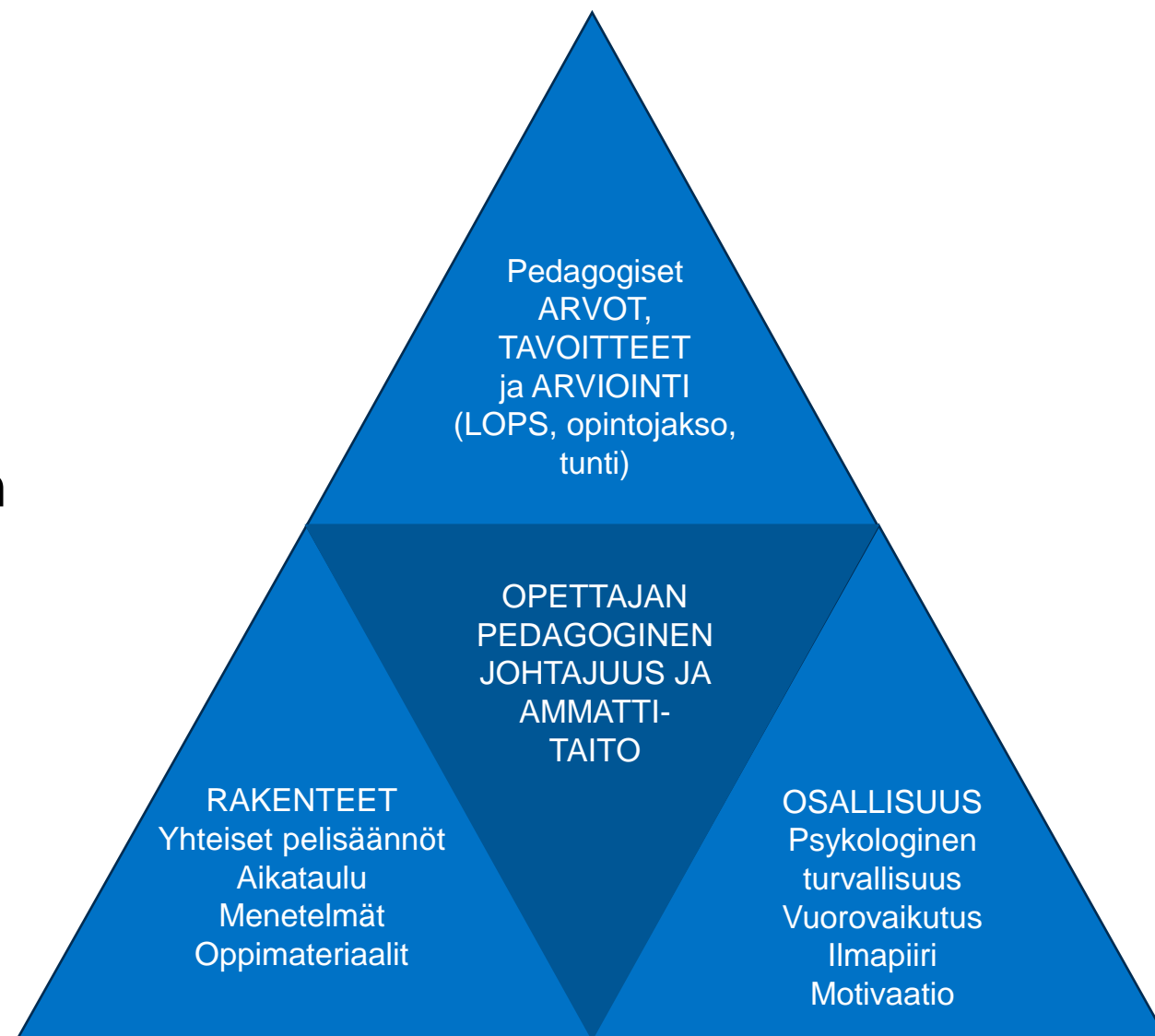
50 % kokee olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä

53 % kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä

10 % ei koe olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä

Yhteisöllinen oppiva
toimintakulttuuri rakentuu
rakenteiden, pedagogisten
arvojen, sosiaalisen
vuorovaikutuksen ja opettajan
pedagogisen johtajuuden
tasapainoisesta yhteydestä.

Lähde: mukailtu Ulla Rasimuksen
Yhteinen hyvä -materiaalista

LOPS: Osallisuus, yhteisöllisyys ja hyvinvointi

‘Sosiaalinen osallisuus’ hahmottuu ryhmissä, yhteisöissä ja sosiaalisissa suhteissa toimimiseksi ja olemiseksi, kuulumiseksi, jäsenyydeksi. Osallisuus näyttäytyy tällöin erilaisina myönteisinä sosiaalisina suhteina. Sosiaalisen osallisuuden teemoihin kytkeytyy usein syrjäytymisen ehkäisyn ja elämänhallinnan vahvistamisen tavoitteita. Sosiaalisen osallisuuden ajatellaan tukevan ihmisten toimijuutta, toimintakykyä tai toimintavalmiutta sekä tarjoavan voimaantumisen kokemuksia.

(Maunu & Kiilakoski, Ohjausta osallisuuteen 2018, 114)

Virittäytymisharjoitus

Lempipaikka

Pareittain A ja B. Toinen kertoja ja toinen kuuntelija. Ensin B sulkee silmänsä ja kuuntelee, kun A johdattelee kuvailevin sanoin parinsa omaan lempipaikkaansa, esim. miten sinne mennään, miltä siellä näyttää, tuoksuu, kuulostaa, tuntuu. Ohjaajan antaessa merkin, kertojaksi vaihtuu B ja A sulkee silmänsä.

Lähde: mukailtu kirjasta Läsnäolon lahja: harjoituksia hetkessä olemiseen

Purku:

1. Miten onnistuit saamaan toisen lempipaikasta mielikuvan? Miltä tuntui muistella omaa lempipaikkaa? Miltä harjoitus tuntui?
2. Miten harjoitus voi auttaa psykologisen turvallisuuden luomisessa? Mitä asioita psykologinen turvallisuus ryhmässä edellyttää?

Mitä psykologinen turvallisuus on?

Psykologinen turvallisuus on kokemus siitä, ettei omien ajatusten, tietojen, ideoiden, kysymysten, huolenaiheiden tai virheiden esiintuominen johda eristämiseen, nolaamiseen tai rankaisemiseen ryhmässä.

Psykologinen turvallisuus ja luottamus liittyvät toisiinsa. Luottamus syntyy kahden henkilön välille, turvallisuus rakentuu ryhmän kesken. Jos ihmisten välillä ei ole luottamusta, turvallisuutta ei synny.

Mistä tunnistaa, jos on psykologinen turvallisuus? Vuorovaikutus luontevaa ja monien (kaikkien) välillä, vähän stressiä, vähän poissaoloja.

Muokattu lähteestä: Sitomo

Pistetyöskentelyä

Tavoitteet: Lisäämme opiskelijan hyvinvointia ja opiskeluintoa luomalla turvallisen oppimisympäristön, vahvistamalla kiinnittymistä ryhmään ja tukemalla vuorovaikutusta.

Ryhmissä ideoiden kehittelyä ja käytänteiden koontia

- 1. Ryhmytyminen: harjoituksia ryhmiin jakautumiseen ja toisiin tutustumiseen**
- 2. Ryhmissä toimimisen ja keskustelemisen ohjeistus**
- 3. Ryhmään kiinnittyminen, erityisesti yksinäisen opiskelijan mukaan ottaminen**
- 4. Opettajan ammatillinen rooli vuorovaikutuksen edistäjänä**

Keskustelkaa ja kirjoittakaa ajatuksenne ja ideanne pistettä vastaavaan diaan.

Tutustukaa pisteillä oleviin taustamateriaaleihin.

Rastien tapaukset ja rasteilta koottuja ratkaisuiideoita

1. Ryhmäytyminen: harjoituksia ryhmiin jakautumiseen ja toisiin tutustumiseen

Tilanne:

Olet aloittamassa psykologian 1. opintojaksoa. Luokkaasi on tulossa 32 opiskelijaa. Osa heistä tuntee toisensa, suurin osa ei tunne ketään.

Miten toimit ensimmäisellä oppitunnilla? Entä periodin edetessä?

Rasti 1: toiminnallisia ryhmäytymisideoita

- Opiskelijat jakautuvat kahteen janaan, esittäytyvät, molemmille sama kysymys (suullisesti tai kysyy, toinen jana liikkuu, toinen pysyy paikallaan, koko ajan uusi kysymys (keskustelupakka)
- Opettaja laatii istumajärjestyksen
- Opiskelijat jakautuvat pöytäryhmiin esim. kuvat paloitetu 3-4 palaan ryhmän jäsenmäärän mukaan, palat jaetaan
- Pariporinat: tutustumiskysymyksiä esim. Jos olisit soitin, mikä olisit jne. (myöhemmillä kursseilla kysymykset kurssin aiheeseen nivoen, esim. PS2:ssa kysymykset eri ikävaiheista)
- Onnistumistarinan jakaminen parille
- Liikkuminen ja musiikki tilassa; mitä havaitset, mitä kaunista huomaat edessäsi
- [tunne-evoluutioleikki \(mll.fi\)](http://mll.fi) tai [evoluutioleikki](#): liikkuminen tilassa, eteneminen eri tasoilla, kivi-paperi-sakset

Rasti 1: vaihtoehtoisia tapoja

- Aloitus opettajajohtoisesti
- Kerrotaan toimintatavat
- Esitellään asia, jonka äärellä ollaan ja etenemisjärjestys
- Sanotaan jokaisen nimi ääneen
- Opettaja huolehtii luottamuksellisen ilmapiirin luomisesta.
- Alussa ei liikaa “yhteisöllisyyden” luomista, annetaan sen syntymiseen aikaa, se syntyy vähitellen (sen verran kuin on tarpeen), kun ollaan yhteisen asian äärellä.
- Tiedossa olevat tavoitteet, etenemisjärjestys ja rutiinit luovat turvallisuutta.
- Mahdollisesti lyhyt parikeskustelu jonkin helpon asian äärellä. Ope katsoo että jokaisella on pari, jolle puhua. Helppoja keskusteluaiheita, esim. kerro kaverille sun nimi ja mitä söit aamupalaksi tai kerro yksi asia mitä sulla on repussa (ei tarvitse kertoa mitään kovin henkilökohtaista).

Rasti 1

- Opiskelijat voivat tutustua toisiinsa pareittain tai ryhmissä tekemällä haastattelua toisistaan, ja sitten työn tulokset puretaan yhdessä niin ettei kenenkään tarvitse kertoa henkilökohtaisia asioita itsestään. Esim. pari voi kertoa yhden tai kaksi asiaa paristaan haastattelun perusteella.
- “Mitä tiedätte psykologiasta” -kysymyksiä
 - “Keksikää mahdollisimman monta ps-alkuista sanaa”
- Opettajan tärkeää olla joustava ja avoin sopeutumaan tunnin kulkuun ja ryhmädynamiikkaan reaaliajassa

2. Ryhmissä toimimisen ja keskustelun ohjeistus

Tilanne 1:

Olet suunnitellut toteuttaa jonkin psykologian aiheen ryhmissä. Ohjeistat opiskelijaparit/pienryhmät keskustelemaan jostakin psykologian aiheesta, joista opiskelijoilla on henkilökohtaisia kokemuksia.

Miten ohjaat opiskelijoita toimivaksi ryhmäksi? Miten autat ryhmää roolituksessa? Miten ohjaat opiskelijat tietoisesti havainnoimaan omaa vuorovaikutustaan keskustelun aikana ja huolehtimaan psykologisen turvallisuuden ylläpitämisestä?

Tilanne 2:

Jaat jokaiselle ryhmälle oman aiheen, josta ryhmän on tarkoitus koostaa tuotos, jonka he esittävät koko luokalle.

Miten ohjeistuksesi ryhmän toimintaan eroaa tilanteesta 1, missä asioissa se on samanlainen?

Rasti 2: ohjeistuksia tilanteeseen 1

Tilanne 1

- Yhteisten pelisääntöjen sopiminen kurssin ja työskentelyn alussa (esim. tunnilla puhutut asiat jäävät luokkaan ja siihen ryhmään, ks. lisämateriaali “Rakentavan keskustelun säännöt”)
- Keskustelkaa annetusta aiheesta. Sopikaa, kuka on keskustelun johtaja. Huolehtikaa, että jokaiselta kysytään. Ei ole pakko vastata omaa mielipidettä tai kokemusta, riittää, jos komppaa jonkun toisen näkemystä.
- Jos henkilökohtainen aihe, pitää olla lupa myös olla jakamatta henk. koht. asioita, esim. ei tarvitse kertoa, kuka on sanonut jotain (voi sanoa esim. 46-vuotias nainen sanoi...)
- Opiskelija saa itse valita, minkä verran kertoo ja jakaa tietoa henkilökohtaisista asioista

Rasti 2: ohjeistuksia tilanteeseen 2

Tilanne 2

- Suunnilleen samalla lailla kuin keskusteluohjeet 1.tilanteessa. Toimintaohjeet selkeästi kirjallisesti ja suullisesti. Ohjeet opiskelijoilla luettavissa. Näytetään jokin malli tuotoksesta.
- Ohjeistus: Tehkää työnjako. Pääasia että jokainen tietää mitä on tekemässä, ettei tule vapaamatkustajia. Sovitte kuka tai ketkä esittää, voi valita aiheet joista kukin ryhmäläinen kertoo.
- Helpompi tilanne, riskit pienempiä, ei tarvitse huomioida henkilökohtaisten asioiden kertomiseen liittyviä riskejä.
- Molemmat tilanteet: opettaja havainnoi merkkejä opiskelijoiden turvattomuudesta ja yksilöllisistä tarpeista ja ottaa ne huomioon.

Rasti 2: ohjeistuksia tilanteeseen 2

- Ohjeistan valitsemaan sellaisen teeman, joka on melko kevyt, ei liian henkilökohtainen (teema voi olla myös fiktiivinen)
- Yhteisiä ohjeita: sopikaa kuka kirjoittaa, kuka/ketkä kertovat, huolehtikaa että kaikki ehtivät kommentoida ja saavat aikaa puhua
- Opettaja kiertää luokassa ja kannustaa lisäkeskusteluun ja “motivoi” (= pakottaa jonkun kirjoittamaan)
- Lopuksi reflektointia yhteistyön sujumisesta, esim. millaista oli puhua tästä aiheesta
- Kehotus sanoa ääneen jotain mikä ryhmätyöskentelyssä toimi ja onnistui

3. Ryhmään kiinnittyminen, erityisesti yksinäisen opiskelijan mukaan ottaminen

Tilanne:

Tunnistat selvästi muutamia vetäytyviä nuoria, jotka eivät ota katsekontaktia kehenkään. Miten opettajana toimit, jotta nuoret kiinnittyisivät ryhmään?

Rasti 3: ohjeistuksia tilanteeseen 3

- Pulpettien sijoittelu esim. hevosenkengän muotoon - helpottaa katsekontaktia, kukaan ei jää toisen taakse
- Pariporina asian ja tekemisen ympärillä
- Tehtävä, jossa ei saa puhua, asiat selitetään esim. piirtämällä

Rasti 3: ohjeistuksia tilanteeseen 3

- Rohkaistaan, mutta jos ei johda tuloksiin, niin annetaan toisen olla rauhassa ja tehdä itsenäisesti
- Voi vinkata jollekin ryhmän jäsenelle, että “käypä pyytämässä tuota opiskelijaa mukaan” niin, ettei pyydettävä huomaa
- Ohjeistaa, että kaikki ryhmäläiset voisi esitellä itsensä (apuna opettajan
- Voi sanoittaa ääneen, että on ymmärrettävää, ettei kaikki tykkää ryhmätöistä tai työskennellä ryhmässä, mutta koetetaan kumminkin tehdä parhaamme ja siedetään elämään kuuluvia haasteita; tärkeää on luoda koulussa turvallisia tilanteita, joissa toimimme toistemme kanssa.

Rasti 3: ohjeistuksia tilanteeseen 3

- Kävisin itse tilaisuuden tullen vaihtamassa muutaman sanan jostain helposta konkreettisesta asiasta, tai kysyisin vaikka jokaiselta ääneen helpon kysymyksen, esim. montako tuntia nukuit viime yönä
- Muistettava, että ryhmissä voi olla myös mutisteja, jotka eivät puhu, heillekin on hyvä puhua
- Tärkeää on antaa ihmisten olla sellaisia kuin ovat, mutta tuottaa heille kokemus, että he tulevat myös nähdyksi (esim. jokaisen nimi sanotaan ääneen tunnin aluksi ja katsotaan jokaista hetki)
- Tarpeen tullen konsultoisin OHR:ää, ryhmänohjajaa ja tsekkaisin wilman
- Tarjoaisin tyylikkäästi mahdollisuutta jäädä juttelemaan jos opiskelija itse haluaa
- Kaikki eivät kaipaa vahvaa ryhmään kiinnittymistä, tärkeää on kuitenkin tulla nähdyksi

4. Opettajan ammatillinen rooli vuorovaikutuksen edistäjänä

Tilanne:

Huomaat, että opintojaksolla nuoret ovat hyvin pidättyviä keskustelemaan yhteisesti mutta myöskin pienryhmissä. Opiskelijaryhmä ei tunnu lämpenevän mihinkään vuorovaikutukselliseen vaikka koet yrittäneesi kaikkesi.

Miten olet kokeillut ratkaista tällaisia tilanteita? Miten ne ovat toimineet? Miten tilanteessa voisit puhua ja miten toimia ryhmän kanssa, jotta vuorovaikutusta syntyisi?

Rasti 4: ohjeistuksia tilanteeseen 4

- Jos tuntee opiskelijan, voi sopia hänen kanssaan, että sopiiko, että tällä tunnilla heidän sulle pari kysymystä, tai yrittää tuntemalleen opiskelijalle heittää suoria kysymyksiä; tärkeää sanoittaa, että olen kiinnostunut kuulemaan ajatuksianne ja tietojanne, ketään ei ole tarkoitus nolata
- Vaihtelee työmuotoja ryhmän tilanteen mukaan
- Voi kysyä, mikä on ryhmäläisten vireystila ja motivaation taso, esim. pyytää ilmaisemaan sormien määrällä. Tämän jälkeen pariporina, onko tällä hetkellä jotain, mikä väsyttää tai painaa, mitkä asiat vaikuttavat kyseiseen motivaatioon
- Opettajana hyvä muistaa: Minimimaanantai → mikä on “kyllin hyvä”, mikä riittää, huomioiden että joskus on vähän rankka päivä. Joskus vaan tulee hiljaisia ryhmiä ja tunteja, aina ei suju, maailma ei kaadu siihen.

Rastien taustamateriaalit

Piste 1 taustamateriaalia

Turvallinen tila

- Yksilön ja ryhmän tila, jossa on mahdollisimman vähän uhkaavia tekijöitä, jotka voisivat synnyttää pelkoa, häpeää, syyllisyyttä tai arvottomuuden tunnetta
- Tietoisuutta hyväksytyksi tulemisesta

Turvallisuus syntyy

- luottamuksesta
- hyväksynnästä
- hyväntahtoisuudesta
- kunnioituksesta
- avoimuudesta
- tuen antamisesta
- sitoutumisesta yhteistyöhön

Lähde: Ryppäästä ryhmäksi

Opiskelukyky syntyy vuorovaikutuksessa

Opiskelukyky syntyy ja kehittyy opiskelijan ja oppimisympäristön dynaamisessa vuorovaikutuksessa

Lainattu [YTHS:n opiskelukykyn pureutuvilta sivuilta](#), joilta löytyy lisätietoa ja vapaasti ladattavissa olevat mallit. Kyseinen vuonna 2022 päivitetty opiskelukykymalli pohjautuu Kristina Kuntun julkaisemaan malliin (2006).

Ryhmäyttämisen hyötyjä

- lisää turvallisuuden tunnetta
- lisää yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunteita
- parantaa keskittymistä ja työrauhaa
- helpottaa yhteistyötä
- parantaa kouluviihtyvyyttä
- parantaa oppimista
- lisää avoimuutta
- luo myönteistä ja vapautunutta ilmapiiriä
- lisää erilaisuuden hyväksyntää
- sitoo kouluyhteisöön
- vähentää poissaoloja
- ehkäisee yksin jäämistä
- ehkäisee kiusaamista ja syrjimistä
- kehittää vuorovaikutus- ja tunnetaitoja
- helpottaa ristiriitatilanteiden ratkaisemista
- helpottaa vaikeista asioista kertomista opettajalle
- parantaa itsetuntemustaitoja
- vahvistaa ilmaisukykyä
- tukee itsetuntoa
- vahvistaa vireystilaa
- tuo iloa ja yhteisöllisyyttä koulunkäyntiin

Jatkuva ryhmäyttäminen vahvistaa ryhmän toimintakykyä, parantaa sen ilmapiiriä ja lisää turvallisuuden tunnetta ryhmässä.

Piste 2 taustamateriaalia

Ryhmätyöskentelyn edellytyksiä

Ryhmä: Ihmisjoukko, jolla on yhteinen tavoite, keskinäistä vuorovaikutusta ja käsitys siitä, ketkä ryhmään kuuluvat. Johtajuus ja roolit syntyvät vuorovaikutuksen kautta.

Ryhmäytymisen vaiheet = ryhmän kehitys (Tuckman)

Ryhmän kehitys syntyy jokaisen ryhmäläisen ja ryhmäläisten keskinäisen vuorovaikutuksen sekä ohjaajan kanssa tapahtuvan vuorovaikutuksen summana.

Liittyminen: turvallisuus > luottamus, ihminen tutustuu vain yhteen ihmiseen kerrallaan, vuorovaikutus alkaa kahden kesken, vaatii aikaa ja mahdollisuuksia keskinäiseen vuorovaikutukseen

Ryhmän alkuvaiheessa yksilöiden **rooleista** nousee esiin ne, joissa on aiemmin onnistunut ja tullut hyväksytyksi. Uudessa ryhmässä kenelläkään ei ole täysin varma olo; entiset roolit eivät välttämättä sovi.

Ryhmän kehityttyä riittävän turvalliseksi, roolit tulevat joustavimmiksi ja persoonallisimmiksi. Pitkään toimineen ryhmän roolit helposti jäykistyvät ja rooli alkaa kaventaa sekä yksilön että ryhmän toimintamahdollisuuksia.

Ryhmä toimii, kun ryhmän **työtavoite** on riittävän selkeä. Ryhmä turhautuu, jos tavoite on epäselvä tai tavoittamaton.

Ryhmä rakentuu, kun keskinäinen vuorovaikutus lisääntyy. Tutuus luo turvallisuutta.

Huom. Yhdenkin ryhmän jäsenen vaihtuessa ryhmädynamiikka muuttuu. Ryhmän todellisuus syntyy jokaisen jäsenen panoksesta.

Lähde: Yhteinen hyvä! -koulutus (2023), työyhteisövalmentaja Ulla Rasimus

Piste 2 materiaalia

Opettajan tehtävät ryhmätyöskentelyn vaiheissa

Alkavan, muodostumisvaiheessa olevan ryhmän ohjauksessa ohjaajan tehtäviä:

- sanoittaa tyypillisiä tunteita, kuten jännitystä, ehkä pelkoa
- herättää luottamusta
- auttaa ryhmäläisten tutustumista jollain "jäänrikkomis"-harjoitteella
- luo ryhmien kanssa / ohjaa pelisääntöjen luomiseen, esim. miten toimitaan, jotta työskentely edistyy (tehtävä- ja tunnetavoitteet)
- ilmaisee selkeästi ryhmän perustehtävän ja tavoitteet suullisesti ja kirjallisesti
- kannustaa / ohjaa roolijakoon ja sääntöjen luomiseen

Rakentuvan ryhmän kuohuntavaiheessa ohjaajan tehtäviä:

- jäsenten ollessa eri mieltä rooleista, tehtäväjaosta ja tehtävän tärkeydestä ohjaaja auttaa ristiriitojen läpikäsittelemistä keskustelemalla
- vaatii ratkaisua, jotta normit ja tehtävät selkiytyvät

Normeista sopimisen vaiheessa ohjaajan tehtäviä:

- kuuntelee ja tarkkailee ryhmien vuorovaikutusta
- kannustaa moninäkökulmaisuuuteen, voi ehdottaa yhdelle jäsenelle roolia 'kyseenalaistaja', jotta ryhmä ei ajaudu liialliseen samanmielisyyteen

Toimivan ryhmän suoritusvaiheen aikana ohjaaja

- siirtyy taustalle, on silti saatavilla

Päätös vaiheessa, lopettavan ryhmän kanssa ohjaaja

- antaa tilaa ja aikaa työskentelyn arvioimiselle ja myönteisen palautteen antamiselle

Lähde: [Ryhmien ohjaus. Mitä iloa on ryhmätöistä? Leena Aalto, opinnäyte \(2006\).](#)

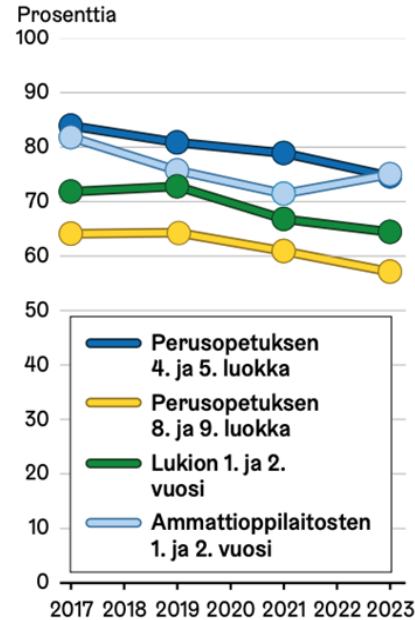
Rakentavan keskustelun säännöt

1. Ole läsnä keskustelussa, älä puuhaa muuta.
2. Kunnioita toisen puhetta.
3. Kuuntele, katso, älä keskeytä äläkä aloita sivukeskustelua.
4. Ole luottamuksen arvoinen, kuuntele niin että toinen haluaa kertoa lisää.
5. Kiinnostu toisen puheesta, kysy toisen kokemuksesta lisää.
6. Liity toisen puheeseen, ilmaise kuunnelleesi.
7. Kerro omasta kokemuksesta, älä arvostele äläkä vähättele toisen kokemusta.

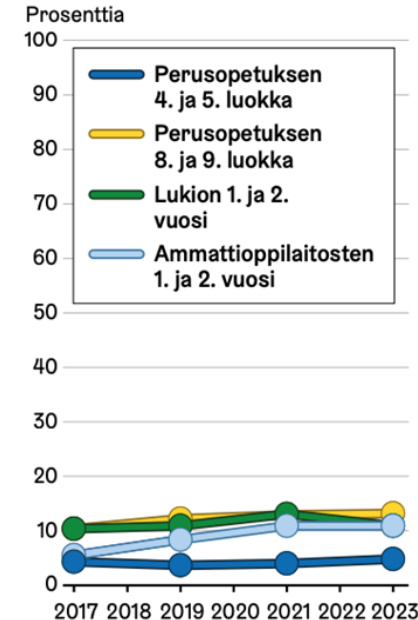
([Sitran Erätauko-hanke rakentavan keskustelun pelisäännöt](#))

Lähde: Kouluerveyskysely 2023

Kuvio 16. Pitää koulunkäynnistä oppiasteittain vuosina 2017–2023

Kuvio 17. Ei koe olevansa tärkeä osa koulu- tai luokkayhteisöä oppiasteittain vuosina 2017–2023

Taulukko 9. Tärkeä osa kouluyhteisöä oppiasteittain vuonna 2023, %

	4. ja 5. luokka	8. ja 9. luokka	Lukio	AOL
Kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä	57 (muutos alle 1 %-yks. vrt. v. 2021)	55 (muutos alle 1 %-yks. vrt. v. 2021)	53 (+1,1 %-yks. vrt. v. 2021)	57 (+1,9 %-yks. vrt. v. 2021)
Kokee olevansa tärkeä osa kouluyhteisöä	41 (+3,5 %-yks. vrt. v. 2021)	39 (muutos alle 1 %-yks. vrt. v. 2021)	50 (+4,6 %-yks. vrt. v. 2021)	45 (+1,1 %-yks. vrt. v. 2021)

Varsinkin 8. ja 9. luokalla sekä toisella asteella suurempi osa pojista kuin tytöistä kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä.

Perusopetuksen 4. ja 5. luokalla sukupuolten välillä ei juurikaan havaita eroja kuulumisen kokemuksessa.

Kokee kouluinnostusta

4. ja 5. luokka
40%
(-6,1 %-yks. vrt. v. 2021)

8. ja 9. luokka
16%
(-7,3 %-yks. vrt. v. 2021)

Lukio
28%
(-5 %-yks. vrt. v. 2021)

AOL
28%
(-5,6 %-yks. vrt. v. 2021)

Nostoja Kouluterveyskyselyn tuloksista

Helsingissä...

92%

4.- ja 5.-luokkalaisista harrastaa jotain vähintään kerran viikossa

27%

8.- ja 9.-luokkalaisista liikkuu vähintään tunnin ajan päivässä

75%

ammattillisen koulutuksen opiskelijoista tykkää opiskeluista

17%

lukiolaisista tuntee itsensä yksinäiseksi

→ Kasvuympäristön turvallisuudessa ja mielen hyvinvoinnissa koetaan haasteita.

→ Koulunkäyntiin, oppimiseen ja hyvinvointiin saadaan tukea ja apua tarvittaessa koulun aikuisilta.

Helsinki

Lähde: Kaupunkitieto / Helsingin kaupunki. Aineistolähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL); Kouluterveyskysely.

Yksinäisyys - ryhmään kiinnittyminen

Indikaattoreita - asteikolla 1 (vähän) - 4 (aina), yksinäinen kokee näitä kaikkia joko usein tai aina

Emotionaalinen yksinäisyys

- varmuus siitä, ettei minulla ole ketään läheistä omaa ystävää
- tunne siitä, ettei minulla ole yhtään ystävää, jolle voisin puhua omista asioistani
- vahva toive ystävästä, joka välittäisi
- toive siitä, että joku kaveri pitäisi minua tärkeänä mutta samalla tietä, ettei näin ole
- toive siitä, että minulla olisi oma paras kaveri, jotta en enää tuntisi itseäni näin yksinäiseksi kuin nyt

Sosiaalinen yksinäisyys

- tunne siitä, ettei kuulu tai sopii huonosti muiden joukkoon
- tunne, ettei ole muiden hyväksymä
- kokemus siitä, ettei kukaan halua olla minun kanssani
- tunne siitä, että minusta pitää vain joko hyvin harva tai ei kukaan
- yksinäisyyden kokemus johtuen siitä, että haluaisin muiden ottavan minut useammin mukaan tekemisiinsä, mutta niin ei vaan tapahdu

Tarina yksinäisyydestä ja siitä selviämisestä

“Olin itse koko peruskoulun ajan tuollainen yksinäinen ja syrjitty. Mulla ei ollut kavereita, paitsi yksi joskus alasteella, ja sitten hän teki inhottavan tempun ja usutti juoruilla (ihan tyhmiä juttuja) muut minua vastaan. Sen jälkeen vietin välitunnit yksin. - -

Nykyisin mulla on paljon kavereita eri elämäniloilta. Asiat alkoivat muuttua lukiossa ja siitä eteenpäin. Sisuunnuin kai jotenkin enkä enää edes halunnut välittää, mitä muut minusta ajattelevat, juttelin rohkeasti uusille jne. ja kai se sitten auttoi. - -

Mutta meitä on kaikenlaisia. Opettajien pitäisi todella panostaa ryhmän luomiseen ja jokaisen vahvuuksien positiiviseen esiintuomiseen!

Myös vanhemmilla olisi tärkeä rooli. Muistakaa ihmiset siellä perheissä, että joka ikinen koululainen on jonkun rakas ainutlaatuinen lapsi ja ansaitsee hyvää kuin omanne! On tärkeää opettaa siis lapset kunnioittamaan kaikkia ja sen, että jokaisen kanssa voi jutella vähän ainakin ja kaikki halukkaat pitää ottaa ryhmäleikkeihin välitunnilla mukaan.”

- Aikuistunut yksinäinen

Lähde: Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys. Niina Junttila

Interventioita yksinäisyyteen

Kaverisuhteiden haasteiden omahoito-ohjelma (Mielenterveystalo)

<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/kaverisuhteiden-haasteiden-omahoito-ohjelma>

Tieteellisesti kehitettyjä ja testattuja interventioita, samankaltaisia kuin kiusaamiseen:

- Tuetaan lasten ja nuorten kehitystä vuorovaikutus- ja tunnetaidoissa, empatiassa, asenteissa itseä ja muista kohtaan sekä vastuullisessa päätöksenteossa.
- Vahvistetaan yksilöllisiä suojatekijöitä, kuten sosiaalisia taitoja, kyvykkyyden tunnetta, itseluottamusta, itsetuntoa
- Kouluissa parhaiten toimivat sellaiset menetelmät, joihin opettajat ovat innostuneita ja sitoutuneita.
- Esimerkiksi Friends-ohjelma tunnetaitoja vahvistamaan (<https://asemanlapset.fi/toimintamuotomme/friends/>)
- Kaikille kaveri. Opas nuorten yksinäisyyden ehkäisemiseen ([pdf](#)) Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Miksi tarvitsemme turvallisia ryhmiä?

Koska....

On tärkeää
kokea olevansa
osa ryhmää.

Lähde: mukaillen
Ryppäästä ryhmäksi

Ihminen tulee
omaksi itsekseen
parhaiten
turvallisessa
ilmapiirissä.

Turvallisessa
ilmapiirissä omana
itsenään ihminen
kykenee
oppimaan.

Omana itsenään
ihminen on
selviytymiskykyinen
ja tyytyväisin.

Turvallisessa
ryhmässä
opiskelu tukee
kasvua ja
kehitystä.

Opettaja - ryhmän ohjaaja/johtaja

Vastuu opiskelijoiden ryhmistä ja niiden ilmapiiristä on ohjaajalla, opettajalla. Opettaja on ryhmänsä esimies, johtaja, jonka on saavutettava positiivinen auktoriteettiasema ja ryhmänsä luottamus, jotta yhteistyö toimii.

Ryhmän ohjaaminen on käsityötaito, jota voi harjoittaa.

Vuorovaikutus ryhmässä syntyy turvallisuuden tunteesta, kunnioittamisesta ja kuuntelemisesta. Ryhmän ohjaajan on näytettävä esimerkkiä toisten huomioimisessa ja kuuntelemisessa. Johtaja on osa ryhmää.

Johtajan kannustavat sanat ovat tärkeitä, esim. "Onhan meillä tässä opittavaa, mutta tiedän, että hyvä tästä tulee." "Tässä ryhmässä on loistavaa pohdintaa." "Teillä on käynyt tuuri, kun olette saaneet näin hyviä tyyppejä tähän ryhmään."

Yli 12 henkilön ryhmä on jo suuryhmä, jossa vuorovaikutuksen toteutumiseksi on reunaehtoja. Turvallisuus syntyy paremmin pienemmissä ryhmissä > keskustelu pienryhmissä.

Johtaja huolehtii tehtävä- ja tunnetavoitteista. Ryhmän tavoitteiden selkiyttäminen ja kehitysvaiheissa auttaminen kuuluvat johtajan tehtäviin.

(Poimintoja teoksesta Ryhmäilmiö)

Haluan mukaan -oppaasta ajatuksia

Haluan mukaan

– opettajan ja ohjaajan keinot yksinäisyyttä, ulkopuolisuutta ja jännitystä kokevan opiskelijan tueksi

Kallion opiskeluhuollon yhteistyönä kirjoittama opas, jonka tarkoituksena on ennaltaehkäistä ulkopuolisuuden tunnetta ja yksinäisyyttä opetuksessa.

Sisällysluettelo:

Johdanto	4
Opiskelukyky	5
Piilossa kaikelta	6
Tapoja jakautua ryhmiin	7
Kiinnittyminen opintoihin	8
Ryhmässä työskentelyn perustarpeet	9
Yksinäisyyden vaikutus nuoren kognitioon ja motivaatioon	10
Negatiivisen ajattelun kehä	11
Jännittävä nuori välttelee	12
Lopuksi	13
Mihin ohjata?	14
Lähteet	15

Vetreyttä ja virkistä vuorovaikutus- ja ryhmänohjaustaitojasi

Oppaita:

Ryhmäilmiö. Ryhmänohjaajan käsikirja ammatillisiin oppilaitoksiin.

<https://ehyt.fi/tuote/ryhmailmio-ryhman-ohjaajan-kasikirja/>

(ladattava pdf)

[Ryhmä toimivaksi - Helppoja harjoituksia ryhmäyttämiseen](#)

Laura Jääskeläinen (blogi ja kirja)

Toimiva, turvallinen ryhmä

Mukailtu Ryhmä toimivaksi –kirjasta

Vaihe 1

Muistele erilaisia ryhmiä, joissa olet viihtynyt ja kokenut olosi turvalliseksi (esim. koululuokka, harrastusryhmä, kesäleiri, jne.). Kirjoita ajatuksiasi.

- Miten ryhmän jäsenet toimivat, että tunsit olosi turvalliseksi ja viihdyit ryhmässä?
- Miten ryhmän jäsenet toimivat, että halusit ilmaista ajatuksiasi ja osallistua ryhmän toimintaan.
- Kuvaa, millainen on sinun mielestäsi hyvä ja toimiva ryhmä.

Vaihe 2

Kerro parillesi 1. vaiheen vastauksistasi. Keskustele parin kanssa, miten hyvässä ja toimivassa ryhmässä jokainen ryhmän jäsen toimii. Kirjoittakaa tähän hyvät toimintatavat. Käyttäkää apuna edellisen kohdan vastauksia.

Vaihe 3

Keskustelkaa viereisen parin kanssa, miten hyvässä ja toimivassa ryhmässä jokainen ryhmän jäsen toimii. Kirjoittakaa tähän yhteinen kooste hyvistä toimintatavoista. Käyttäkää apuna edellisten kohtien vastauksia.